

PROBLEME DE ISTORIE

Precizări în legătură cu neamul lui Dragoș Viteazul

CONSTANTIN ASĂVOAIE

Documentele medievale care s-au păstrat, multe dintre ele publicate și republicate, sunt în general bine cunoscute de către istoricii care se ocupă de această perioadă. Aceste documente constituie cea mai importantă și uneori singura sursă de informație pentru o serie întreagă de probleme legate de cunoașterea și înțelegerea societății medievale. Nu o dată abordarea actului de cancelarie, de pe alte poziții decât cele de pe care fusese cercetat, duce la concluzii aparent simple, dar care se lasă de mult timp așteptate în peisajul historiografic. Sunt acei pași mici, dar necesari, meniți să preceadă eforturile de înțelegere globală a epocii. Uneori cei care au trudit mai înainte pentru a extrage întreaga informație dintr-un uric, dintr-un zapis sau dintr-o serie documentară au scăpat din vedere unele elemente de detaliu necesar să fie observate în astfel de încercări, fapt ce a determinat apariția unor erori de interpretare care, odată intrate în circuitul historiografic, conduc la rândul lor spre alte încheieri mai puțin fericite. Cele expuse în rândurile de mai înainte nu se doresc a fi decât o parte din argumentele care îmbie pe medievist la o permanentă reluare a studiului asupra documentului care, aparent, nu ar mai conține elemente care să constituie noutăți.

Lucrarea de față este rodul unei asemenea tentative, de reanalizare a conținutului unor documente care se referă la neamul unuia dintre boierii Țării Moldovei, a cărui atestare documentară cunoscută este una dintre cele mai vechi, anume la neamul lui Dragoș Viteazul. În legătură cu acest personaj continuă încă, în ciuda eforturilor historiografice, să mai persiste multe neclarități. În afara numelui, care a generat unele discuții, s-a mai obținut din informația documentară o spiță de neam întocmită de către Mihai Costăchescu și redată în volumul al doilea din *Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*.¹ Autorul nu a pretins că a realizat o spiță de neam „întru totul singură”, iar reanalizarea informației documentare care a fost utilizată scoate la iveală unele vicii.

Principalul izvor pe baza căruia au fost raportate lui Dragoș Viteazul rudele sale este uricul din 28 februarie 1507, prin care Bogdan voievod întărea dania făcută de neamurile lui Dragoș Viteazul către rudele lor, urmașii lui Iachim Săcuianul².

¹ Mihai Costăchescu, *Documentele moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, vol. II, Iași, 1932, p. 154.

Ibidem, p. 153.

Documente privind istoria României. A. Moldova, veacul XVI, vol. I, (1501 - 1550), București, 1951, p. 57 - 58. (În continuare se va cita *D. I. R.* . A.). Pentru textul original, în limba slavonă, s-a utilizat varianta publicată de Mihai Costăchescu în „Ioan Neculce”, „Buletinul Muzeului municipal Iași”, fasc. 5, 1952, p. 200 - 202 și în *Documentele moldovenești de la Bogdan Voievod (1504 - 1517)*, București, 1940, p. 89 - 97.

Neamul lui Dragoș Viteazul este prezentat în textul documentului amintit astfel: „.... Anușca, fiica lui Dragoș Viteazul, și verii ei, Marena, fiica Neagșei, și nepoții ei de frate, Marena și Anușca și Magda și mătușele lor, Nastea și Anușca și Grișca, fiicele lui Giurgiu Drăgușanul, și asemenea verile lor Nastea, și sora ei, Fedorca, și asemenea verii lor, slugile noastre Sima Rotâmpan și fratele lui, Șteful, și nepoții lor de frate, copiii lui Toader Maleșcu, Vastuca și Nastasia și Parasca, și asemenea vărului lor, Dragoș, fiul Dancului, și asemenea verii lor, Giurgiu și surorile lui, Anușca și Maria și Vastuca și Neagșa, și asemenea verii lor, Maria și sora ei Anușca, și nepoții lor de soră, fiicele Negritei, Ana și Nastea, toți nepoții și întreg neamul lui Dragoș Viteazul ...”. Aceștia dau satul „Săcuienii de Jos, unde a fost Cozma“, „.... verilor lor, copiilor lui Iachim Săcuianul, ... lui Pan Săcuianu ceășnic, și surorii lui Marușcăi, și nepoatei lor de soră, Magdei, și de asemenea verilor lor, copiilor lui Mihail, lui Ion și Anușcăi și Marenii și Nastei și Agatonei“⁴.

Toți aceștia apar în spîta de neam propusă de Mihai Costăchescu în calitate de descendenți din Dragoș Viteazul, cu excepția Marenii, fiică a Neagșei și nepoată de soră a lui Dragoș Viteazul. Spîta este completată și cu alți descendenți, astfel încât Dragoș Viteazul apare ca tată a unsprezece copii, toți ajunși la maturitate și, cu excepția Anușcăi și a lui Costea Dragoșevici, au avut la rîndul lor urmași (vezi Anexa 1), ceea ce ar reprezenta o situație a natalității de excepție pentru perioada respectivă. Or, tocmai această situație de excepție îmbie la o nouă analiză.

Anușca, fiica lui Dragoș Viteazul (Аночка Драгоше Витеза), apare în acest act la o vîrstă destul de înaintată, avînd în vedere faptul că tatăl ei dispăre din documente ca fiind în sfat încă din vremea lui Alexandru cel Bun⁵. Marena, fiica Neagșei, este prezentată ca fiind vară cu Anușca, deci Neagșa este sora lui Dragoș Viteazul. Pluralul „verii“ (ПЛЕМЕНИЦИ) poate fi o greșeală a pisarului deoarece urmează doar un singur nume care poate avea această calitate, după cum sunt menționați nepoții ei de frate (БРАТА НИЦИ ЕИ) „Marena și Anușca și Magda“, înțelegîndu-se nepoții de frate ai Marenii, fiica Neagșei, și nu ai fiicei lui Dragoș Viteazul. În susținerea acestei prime corecții vin câteva elemente de factură gramaticală din textul documentului. Astfel, enumerația continuă cu „mătușele lor“ (МАТУШИ ИХЪ), Nastea și Anușca și Grișca, fiicele lui Giurgiu Drăgușanul. Deci calitatea de mătușă a celor din urmă era față de grupul care le precede în enumerație, respectiv „Marena și Anușca și Magda“, exprimat prin pronumele posesiv pentru persoana a III-a plural „lor“ (ИХЪ), și nu față de fiica lui Dragoș Viteazul. În acest caz, Giurgiu Drăgușanul nu mai poate apare ca fiu al lui Dragoș Viteazul, ci ca frate al acestuia. De altfel, numele său derivă din Drăgușeni și nu din Dragoș. În calitate de fiu al lui Dragoș ar fi trebuit să apară sub formă Dragoșevici sau Drăgușescul, cum este cazul fraților Dragomir și Ioanăș, fiii lui Ștefan *Borâlovici*⁶ și menționați ulterior sub numele de *Borălescu*⁷, sau al lui Duma *Braevici*⁸, personaje aproape contemporane cu Dragoș Viteazul. În enumerația neamului lui Dragoș Viteazul urmează verile fiicelor lui Giurgiu Drăgușanul (ПЛЕМЕНИЦИ ИХЪЗЪ) „Nastea și sora ei (СЕСТРА ЕИ), Fedorca“, apoi urmează verii acestora două (ПЛЕМЕНИКОВЕ ИХЪЗЪ), deci iarăși raportarea gradului de rudenie

⁴ D. I. R., A., veacul XVI, vol. I, p. 57 – 58.

⁵ Ultima dată este menționat în uricul din 1431 (6939) iunie 15. Vezi *Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, vol. I (1384 – 1448), București, 1975, p. 153 – 154. (În continuare se va cita D. R. H., A.). Asupra vârstei înaintate a Anușcăi a fost atrasă atenția și de către Mihai Costăchescu („Ioan Neculce ...“, fasc. 5, 1925, p. 202).

⁶ D. R. H., A. vol. I, p. 64 – 65.

⁷ *Ibidem*, vol. II (1449 – 1486), București, 1976, p. 355 – 356.

⁸ *Ibidem*, vol. I, p. 300 – 301.

se face la gradul imediat anterior. Acest amănunt gramatical, pronumele posesiv la numărul singular sau plural, în funcție de numărul persoanelor din gruparea anterioară, indică destul de clar locul fiecărui individ în spîta de neam și gradul de rudenie cu Dragoș Viteazul.

Urmașii lui Iachim Sacuianul, beneficiarii daniei care face obiectul uricului, sunt considerați veri ai celor ce fac dania (ПЛЕМЕНИКОМЪ СВОИМЪ). Dania este făcută lui „pan Săcuianu ceașnic și surorii lui (СЕСТРИ ЕГО) Marușcăi, și nepoatei lor de soră (СЕСТРИЗИ ИХЪ). Magdei și, de asemenea, verile lor (ПЛЕМЕНИКОМЪ ИХЪ)”.

O parte dintre cei pomeniți în uricul din 28 februarie 1507 sunt menționați și în textele altor documente. Astfel în actul din 1 februarie 1481, prin care este confirmată – printre altele – o cumpărătură de sate făcută de Ștefan cel Mare, apar în calitate de vânzători ai satului Selivestrii de la Cobăle „Danco fiul lui Sima, nepotul lui Dragoș Viteazul, și cu nepoții lui de soră; anume Giurgea, și Anușca și Vatusca, și Marie și Neagșa”⁹. Gradele de rudenie stabilite între indivizii pomeniți mai sus se regăsesc și în documentul analizat anterior; în cel din urmă apare însă un nou personaj, anume „Dragoș, fiul Dancului”. Se cuvine a fi subliniat că în actul din 1481 nu se arată într-o modalitate clară calitatea lui Sima, de fiu al lui Dragoș Viteazul, ci doar că Danco, fiul Simii, are calitatea de nepot al lui Dragoș Viteazul, ceea ce poate însemna și nepot de frate. Aceasta cu atât mai mult cu cât, în textul original, este folosit termenul românesc „nepot”. (НЕПОТЬ) și nu unul din termenii slavoni (БРatNOYKЪ) sau (БРАТИЗДО) care ar putea să constituie un reper clar în acest sens.

Observațiile făcute până acum pot să constituie un suport, minim, dar nu neglijabil, pentru a propune o nouă spîta de neam a lui Dragoș Viteazul (vezi Anexa 2), bazată în cea mai mare parte a sa pe informația din uricul din 28 februarie 1507. Indivizii care apar în plus în varianta lui Mihai Costăchescu, aleși din documentele de mai târziu referitoare la unele proprietăți bănuite a fi aparținut lui Dragoș Viteazul, nu pot incluzi cu destulă certitudine în neamul lui Dragoș Viteazul. Puteau să devină rude prin alianță ale urmașilor acestuia, ale membrilor familiei în discuție aflați la o doua, a treia sau o altă generație decât cea a lui Dragoș Viteazul.

Pe lângă aceste observații de ordin genealogic se mai cuvine să fie clarificate câteva chestiuni legate de persoana lui Dragoș Viteazul. Fără îndoială, personajul era pentru cei din familie reprezentantul cel mai de seamă. Această postură putea să-i fie recunoscută atât datorită vârstei dar și, nu în ultimul rând, poziției sale politice. În acest sens trebuie menționat că în 1392 personajul era pomenit în sfatul lui Roman voievod¹⁰. În 1395 el este alături de ceilalți boieri, dintre care încă trei sunt numiți „viteji”, care garantează pentru credința domniei Țării Moldovei, a voievodului Ștefan, față de coroana polonă¹¹. În timpul domniei lui Alexandru cel Bun este pomenit deseori în sfatul domnesc. Poziția sa în sfat, deși inconstantă ca loc în enumerația boierilor, boierii menționați înainte și după el, pot fi considerate argumentele în favoarea ideii că „Dragoș de la Neamț”, cu sensul de pârcaș de Neamț, „pan Dragoș” și Dragoș Viteazul denumesc aceeași persoană (vezi Anexa 2). Ultima dată este pomenit ca „Viteazul” în actul din 16 februarie 1428¹², iar ultima menționare a sa în sfatul domnesc este din 15 iunie 1431¹³. Această

⁹ *Ibidem*, vol. II, p. 355 – 356.

¹⁰ *Ibidem*, vol. I, p. 3.

¹¹ Mihai Costăchescu, *Documentele moldovenești înainte de Ștefan cel Mare ...*, vol. II, p. 611 – 615.

¹² *D. R. H., A.*, vol. I, p. 102 – 104.

Ibidem, p. 152–154.

îndelungată carieră politico-administrativă a putut constitui o motivație solidă pentru urmașii săi de a găsi în el un element de legitimitate a întregului lor neam. Așa s-ar putea explica faptul că este pomenit în uricele rudelor sale în postura de efigie a neamului, ceea ce nu trebuie confundat cu calitatea de strămoș comun pentru toți cei pomeniți în documentul din 28 februarie 1507.

În istoriografia românească s-a opinat că Dragoș Viteazul ar fi personajul de la care și-ar avea numele regiunea cunoscută sub numele de Câmpul lui Dragoș¹⁴. Analiza documentelor care s-au păstrat și care se referă la satele din această regiune nu conduce însă la asemenea concluzie. Este adevărat că prin actul din 1 februarie 1481 o rudă de-a sa, Dancu, nepotul lui Dragoș Viteazul, vinde satul Selivestrii de la Cobâle¹⁵. Însă Cobălele constituiau o regiune cu totul diferită de Câmpul lui Dragoș, nefiind inclusă în spațiul definitiv de ultimul toponim.

Încercările de identificare a lui Dragoș Viteazul cu Dragoș Gârbea sau cu Dragoș de la Stavnic rămân deocamdată hazardante, nefiind suficient de bine susținute documentar. La stadiul actual al cercetărilor, dintre toate proprietățile care au putut aparține lui Dragoș Viteazul, singurul element care poate fi controlat este satul Săcuienii din uricul din 28 februarie 1507, de la care a pornit și încercarea genealogică. Odată ce fiica sa, Anușca, apare, în calitate de coproprietar al satului, alături de celelalte rude ale tatălui său, devine firească încheierea că și Dragoș Viteazul a fost coproprietar în acest sat. În ceea ce privește curtea lui Dragoș Viteazul, localitatea ei rămâne încă un deziderat care, deocamdată, nu poate fi atins.

¹⁴ Încă Teodor Codrescu opina: „... Dragoș Viteazul, de la care își trage numele Câmpul lui Dragoș pe Nekid”, („Uricariul”, vol. XVIII, Iași, 1892, p. 453).

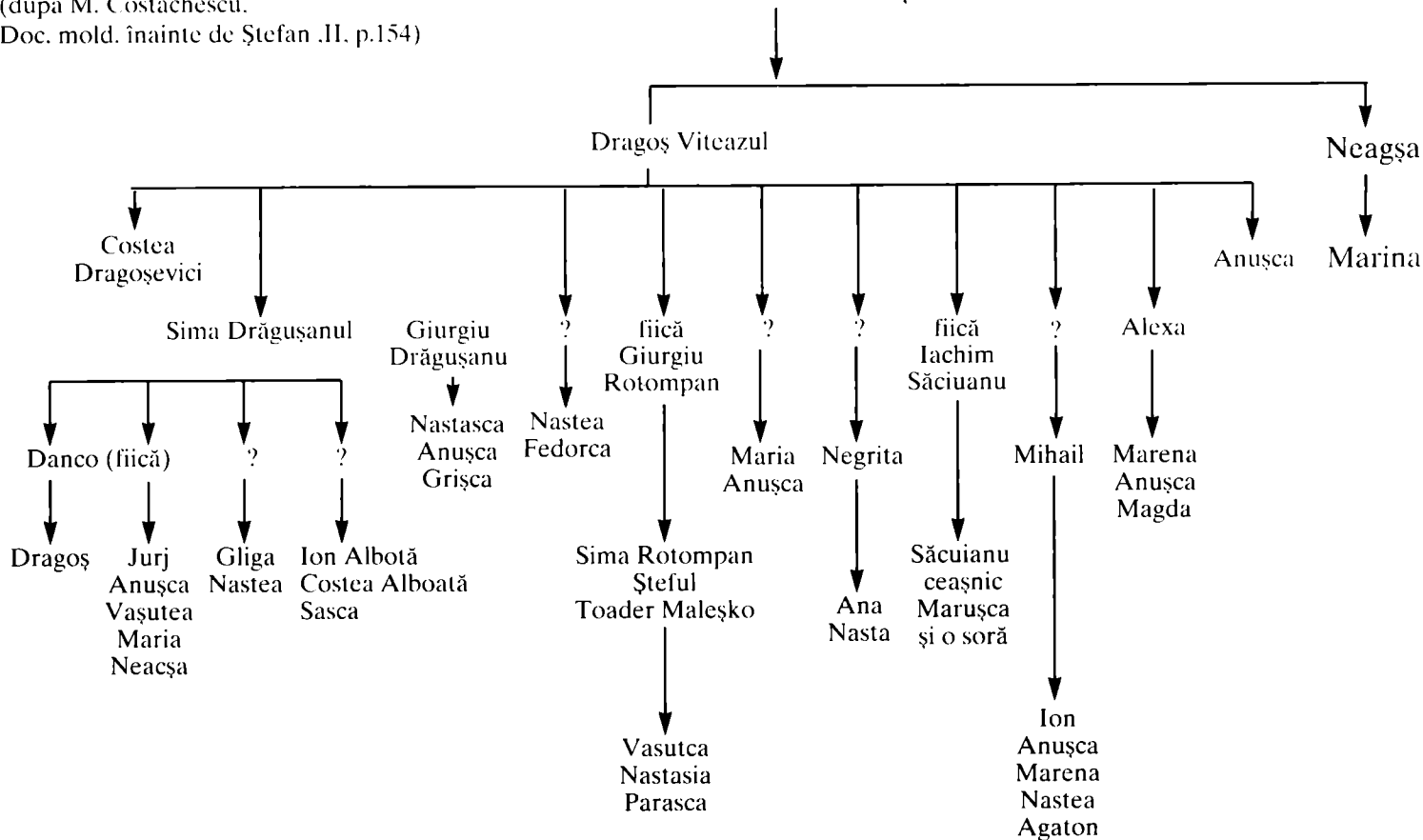
¹⁵ *D. R. H., A.*, vol. II, p. 355 – 357.

Anexa 1

(după M. Costăchescu.

Doc. mold. înainte de Ștefan .II. p.154)

NEAMUL LUI DRAGOȘ VITEAZUL

NEAMUL LUI DRAGOȘ VITEAZUL (variantă propusă)

